

компетенції. На нашу думку, застосування запропонованого комплексу завдань сприятиме кращому оволодінню методичними вміннями, необхідними для майбутньої професійної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці комплексу завдань, виконання яких сприяло б розвитку у майбутніх учителів іноземної мови методичних умінь для формування в учнів інших мовних або мовленнєвих компетенцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бородіна Г. І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови у немовному вузі / Г. І. Бородіна // Іноземні мови. — 2005. — № 2. — С. 28–30.
2. Гнаткевич Ю. В. Обучение иноязычной лексике в неязыковом вузе / Ю. В. Гнаткевич. — К.: Высшая школа, 1989. — 185 с.
3. Давиденко Ю. Є. Використання інформаційно-комунікативних технологій для мовної освіти / Ю. Є. Давиденко // Іноземні мови. — 2005. — № 3. — С. 40–41.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. — К.: Ленвіт, 2003. — 273 с.
5. Осідак В. В. Система контрольних завдань для визначення рівня сформованості англomовної граматичної компетенції / В. В. Осідак // Іноземні мови. — 2004. — № 3. — С. 33–39.
6. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. — М.: Русский язык, 1989. — 276 с.
7. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. В. Бакаєва, І. І. Зуєнок та ін. — К.: Ленвіт, 2005. — 119 с.
8. Teaching English As a Second or Foreign Language. — 3ed. / Ed. M. Celce-Murcia. — Boston: Heinle, Tomson Learning, 2001. — 149 p.

УДК 37.034:39

Оксана ГОРДІЙЧУК

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛЯ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті здійснено аналіз психолого-педагогічних досліджень, у яких окреслено шляхи розв'язання проблеми організації навчально-виховної роботи з молодшими школярами в умовах групи продовженого дня. Автор висвітлює інноваційні підходи до психолого-педагогічної та методичної підготовки вихователя групи продовженого дня.

В статье осуществлен анализ психолого-педагогических исследований, в которых отражены пути решения проблемы организации учебно-воспитательной работы с младшими школьниками в условиях группы продленного дня. Автор раскрывает инновационные подходы к психолого-педагогической и методической подготовке воспитателя группы продленного дня.

In article the psychological, pedagogical and methodical determinants of teacher at elementary school. The results of experimental investigation proved the efficiency of worked-out technique of experimental pattern's establishing in educational process of junior school.

Актуальність організації груп продовженого дня (ГПД) на сьогодні зумовлена більш раннім початком навчання дитини у школі (з 6 років), постійною зайнятістю батьків, а також неучастью їх у вихованні власних дітей через тривале перебування за межами України.

Саме тому, основними завданнями, які розв'язує сьогодні школа, зокрема ГПД, є забезпечення сучасної якості навчання та виховання, зміцнення розумового, фізичного, соціального й естетичного розвитку дитини. На реалізацію цих та інших завдань вказує нормативно-правова база, яка також регулює питання функціонування ГПД загальноосвітніх навчальних закладів України, а саме: Положення про загальноосвітній навчальний заклад № 964, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р., ст. 11; Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9–245 від 27 червня 2001 р.; Наказ Міністерства освіти і науки України № 128 (витяг) від 20 лютого 2002 р.

Особливості організації навчально-виховного процесу у ГПД розглянуто в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників (Ш. Голчека, М. Горобєя, Ж. Готдаєва, П. Гранкіна, В. Дімітрової, Я. Дімової, Б. Кобзаря, Е. Костяшкіна, Т. Рабченюк, Т. Чубенка); проблемі розвитку мережі ГПД присвячено роботи А. Бондаря, А. Гордіна, К. Присяжнюк, А. Хрипкової, В. Чубенка; педагогічні основи розвитку ГПД досліджували Е. Костяшкін, Д. Стельмухов; зміст, форми та методи навчально-виховної роботи у ГПД вивчали В. Коротов, Г. Манке, І. Мар'єнко, В. Рязанова, М. Скаткін; організації самопідготовки учнів та вихованню самостійності молодших школярів присвячено наукові доробки Л. Веденісова, В. Мартиненко, О. Суркова; теоретичні і практичні аспекти соціального розвитку молодшого школяра в умовах такого навчального закладу стали предметом дослідження Т. Герлянд; аспект управління навчально-виховним процесом у ГПД поглиблено В. Саприкіним. Нині активно досліджують складові освітнього середовища ГПД у Російській Федерації (П. Горностаєв, Г. Гослікова, Л. Кульбякіна, І. Попова, М. Резніченко, Н. Чутко, Г. Шаталова [2, 4].

Отже, наявний науковий фонд свідчить про те, що проблема організації роботи ГПД розглядалася вченими аспектно. Однак висловлені дослідниками ідеї стали вагомим теоретичним підґрунтям заявленого нами дослідження, актуальність якого посилює і той факт, що в Україні з середини 90-х років ХХ століття не було здійснено жодного цілісного наукового аналізу ролі та специфіки педагогічної діяльності вихователя групи продовженого дня.

Мета статті полягає у висвітленні інноваційних підходів до психолого-педагогічної та методичної підготовки вихователя групи продовженого дня в сучасній початковій школі.

У процесі анкетування ми з'ясували, що досить часто сучасні педагоги, адміністрація школи та батьки вбачають функцію вихователя ГПД в його контролі за станом виконання домашніх завдань та повторенням того матеріалу, який засвоювався учнями на уроках у першій половині дня. Варто зауважити, що таке бачення не відповідає призначенню вихователя.

Перш за все, важливими елементами професійної підготовки вихователя до роботи у ГПД є такі:

- ознайомлення вихователя з основними функціями, правами та обов'язками;
- усвідомлення змісту і структури власної діяльності з організації навчально-виховного процесу.

Відповідно до першого організатор навчально-виховного процесу в умовах ГПД у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, Наказами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України, органів управління освітою всіх рівнів з питань освіти і виховання учнів; правилами і нормами охорони праці, техніки безпеки і протипожежного захисту, а також Статутом і локальними правовими актами школи (у тому числі Правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами і розпорядженнями директора, трудовим договором (контрактом), а також дотримується Конвенції про права дитини [1, с. 159].

Безпосереднє ознайомлення вихователя з основними функціями, правами та обов'язками здійснюється за Посадовою інструкцією вихователя групи продовженого дня, в якій зазначено основні напрями діяльності цих педагогічних працівників:

- опікування учнями, їх виховання і нагляд за ними під час перебування у виховних групах школи;
- організація і проведення позаурочної навчальної роботи в закріпленій групі.

Посадові обов'язки вихователя ГПД такі:

- прийом дітей за встановленим порядком від батьків (осіб, що їх замінюють) чи вчителів школи; організація дотримання учнями режиму дня; виконання ними домашніх завдань; надання їм допомоги в навчанні, організації відпочинку і здобутті додаткової освіти;

залучення їх до художньої, науково-технічної творчості, роботи технічних секцій, гуртків та інших об'єднань за інтересами;

- планування та здійснення виховання школярів;
- проведення повсякденної роботи, яка забезпечує створення умов для соціально-психологічної реабілітації учнів, їх соціальної та трудової адаптації;
- використання різноманітних прийомів, методів і засобів виховання та навчання школярів;
- планування і проведення з учнями корекційно-розвивальної роботи на основі вивчення їхніх індивідуальних особливостей;
- спільно з медичними працівниками забезпечення збереження та зміцнення здоров'я учнів, проведення заходів, які сприятимуть їхньому психофізіологічному розвитку;
- формування в учнів моральних якостей громадянина, культури поведінки, відповідального ставлення до навчання, праці, поваги до прав людини, а також профілактика відхилень у поведінці та позбавлення від шкідливих звичок;
- допомога в організації самоуправління в учнівському колективі;
- вивчення індивідуальних здібностей, інтересів та нахилів учнів, поведінки в сім'ї, житлово-побутових умов, взаємин учнів з батьками чи особами, які їх замінюють;
- дотримання у стосунках з учнями їхніх прав і свобод;
- ведення у встановленому порядку документації та звітності;
- участь у роботі педагогічної ради школи;
- проходження періодичного медичного огляду;
- систематичне підвищення своєї професійної кваліфікації; участь у роботі методичних об'єднань та інших формах методичної роботи;
- дотримання етичних норм поведінки, які відповідають громадському статусу вчителя, у школі, побуті, громадських місцях;
- створення умов для безпечного здійснення навчального процесу, ретельного дотримання правил техніки безпеки, санітарних та протипожежних правил;
- оперативне повідомлення адміністрації школи про кожен нещасний випадок та вживання заходів щодо надання першої долікарської допомоги;
- внесення пропозицій щодо покращення умов освітнього процесу, а також повідомлення керівників про всі недоліки в забезпеченні навчального процесу, які знижують працездатність учнів;
- проведення зі школярами інструктажів із техніки безпеки під час виховних заходів з обов'язковою реєстрацією у класному журналі чи журналі реєстрації інструктажів;
- організація вивчення учнями правил охорони праці, правил дорожнього руху, поведінки в побуті, на воді тощо [6].

Таким чином, вихователь групи продовженого дня несе повну відповідальність за умови, характер та перспективи розвитку особистості своїх підопічних.

Власне професійна компетентність вихователя ГПД охоплює такі структурні компоненти:

- здатність до ціннісного самовизначення стосовно мети і засобів виховання, перспектив розвитку особистості;
- оволодіння технологіями педагогічної діяльності з метою постійного підвищення власної педагогічної майстерності;
- розвиток педагогічної рефлексії (усвідомлення мотивів своєї педагогічної діяльності).

З огляду на зазначене вище нами розроблено модель підготовки вихователя до роботи у групі продовженого дня, що охоплює психологічні, педагогічні та методичні аспекти, які конкретизовано на рис. 1.

Рис. 1. Модель підготовки вихователя до роботи у групі продовженого дня

У контексті заявленої проблеми слухними є слова академіка О. Александрова, який стверджував, що совість професіонала зводиться до виконання латинського вислову, який в перекладі означає: «Те, що робиш, роби добре». А щоб робити добре, безперечно, вихователю ГПД необхідна ґрунтовна методична підготовка.

Перевірити свій методичний рівень педагогічний працівник може, відповівши на запитання опитувальника для методичного самоконтролю.

- Над якою темою працюєте?
- Які методичні заходи відвідуєте?
- Яку участь берете в методичній роботі школи?
- Яку методичну літературу читаете?
- Які сучасні виховні технології знаєте?
- Які виховні технології (елементи) впроваджуєте; чий досвід роботи вивчаєте?
- Якої методичної допомоги потребуєте?
- В якій формі проводите самоосвіту?
- Які форми роботи з учнями є найменш ефективними?
- Що спричиняє труднощі в роботі?
- Яку методичну допомогу і від кого дістаєте?
- Які форми співробітництва використовуєте найчастіше:
 - з учителями початкових класів;
 - з іншими вчителями;
 - із психологом;
 - із соціальним педагогом [5, с. 125].

Надання методичної допомоги вихователю ГПД передбачається планом роботи методичного об'єднання, який складається на весь навчальний рік, обговорюється і затверджується його членами.

На першій сторінці плану наведений список вихователів-членів методичного об'єднання і відомості про них (освіта, педагогічний стаж, проблема, над якою працює). Далі — аналіз роботи за минулий рік (чітко визначити недоліки та невирішені питання).

Наступний розділ — план засідання методичного об'єднання вихователів (включає, як правило, 4–5 засідань). Очевидно, що кожне засідання методичного об'єднання розкриває одне важливе питання. А в цілому такий підхід дає змогу вихователям протягом року розібратися в основних аспектах теми свого методичного об'єднання.

Окремим розділом плану може бути «Вивчення і розповсюдження передового педагогічного досвіду». Він включає графік відкритих заходів, проведених вихователем протягом року, графік взаємовідвідування, підготовку стендів, методичних наробок, виставок, присвячених досвіду кращих вихователів. Зокрема, молодим педагогічним працівникам велику методичну допомогу надає «Школа молодого вихователя групи продовженого дня» як одна із науково-практичних форм підвищення їхнього професійного рівня.

Так, аналіз досвіду міського методичного кабінету (ММК) м. Чернівці засвідчив системність, чіткість і логічність у проведенні вказаної вище форми підвищення професійності вихователів ГПД. Як зразок подаємо план роботи школи молодого вихователя (ШМВ) групи продовженого дня на тему: «Співпраця вчителя початкових класів, вихователя ГПД і батьків», місцем проведення якого була ЗОШ І–ІІІ ступенів № 27 м. Чернівці. Так, у зміст роботи ШМВ входили такі види діяльності:

1. Реєстрація учасників засідання ШМВ.
2. Відкриття засідання ШМВ.
3. Візитна картка школи.
4. Мультимедійна презентація методиста ММК М. Котової на тему: «Особливості взаємодії педагога з учнями у школі першого ступеня».
5. Розповідь заступника директора школи О. Галан про співпрацю вчителя початкових класів, вихователя ГПД і батьків у їхньому навчальному закладі.
6. Виступ матері про формування позитивних стосунків з дитиною у сім'ї.
7. Відкриті позакласні заходи: заняття гуртка акторської майстерності «Здоров'я — найбільше багатство у світі»; свято казки у ГПД; виступ лялькового театру; виступ театру «Рукавичка»; інсценізація казки «Ріпка».
8. Психологічний тренінг «Творча співпраця вчителя і вихователя ГПД у навчально-виховному процесі школи першого ступеня».
9. Методичні практикуми на теми: «Класифікація особистісних якостей педагога», «Педагогічна етика: особливості поведінки вихователя ГПД», «Правила вияву справжньої любові до дітей», «Корекційна програма діяльності вихователя у взаємодії з учнями та регуляція власної поведінки», «Причини проявів неетичної поведінки педагога», «Помилкові дії в системі взаємодії педагога з учнями», «Емоційний компонент взаємодії педагога з дитиною», ««М'які» способи прихованої педагогічної дії (технологія етичного захисту педагога) (за Л. Хоружою)».
10. Презентація «Гуманна педагогіка Ш. Амонашвілі» (наробки творчої групи вчителів та вихователів ГПД ЗОШ І–ІІІ ступенів № 27 м. Чернівці).
11. Підведення підсумків ШМВ. Відкритий мікрофон.

У контексті нашого наукового дослідження вартими уваги є теоретичні доробки організованого «Школою молодого вихователя» методичного практикуму, учасники якого розробили правила взаємодії вихователя з учасниками групи продовженого дня:

- підходити до кожного учня з «оптимістичною гіпотезою», спираючись на його найкращі риси, вірити в можливості дитини;
- підтримувати в учневі все позитивне, стимулювати прагнення стати кращим;
- відмовитися від порівнянь, не протиставляти одну дитину іншим; порівнювати її тільки з нею самою, а нові досягнення — з її попередніми;

- збагачувати особистий досвід участі школярів у різних видах діяльності (спілкуванні, навчанні та ін.), розвиваючи їх самостійність і творчість;
- виявляти власну зацікавленість у кожній дитині (радість у ситуації успіху, засмучення у випадку неправильного вчинку школяра, стурбованість при невдачах тощо);
- стимулювати й заохочувати самостійність і творчість дитини;
- надавати учням певну свободу, обмежувати опіку, давати шанс бути кращими;
- здійснювати педагогічне коригування поведінки школяра, нейтралізувати аморальні прояви, виявляти особисте ставлення до дитини;
- відтворювати моральні приклади для наслідування тощо.

Коригуванню етико-педагогічних негативних дій вихователя ГПД сприятиме рефлексія педагогічної поведінки, яка включає взаємодію з дітьми. Так, за психологічною енциклопедією термін «рефлексія» пояснюється як «процес дзеркального взаємовідображення суб'єктами один одного, змістом якого є взаємовідтворення особливостей особистості в іншому індивіді» [7, с. 300]. Тобто рефлексія — це звернення свідомості вихователя до самого себе, усвідомлення себе з точки зору учнів. Заглибитися в етичні проблеми, вважаємо, допоможуть педагогові відповіді на такі запитання:

— Чи були у Вашому спілкуванні з дітьми випадки неетичної поведінки? Проаналізуйте, які норми педагогічної етики були порушені. У чому причини такої поведінки?

— Чи всі форми і методи педагогічної взаємодії з учнями, на Вашу думку, було обрано правильно? Що б Ви хотіли змінити у Ваших діях?

— Проаналізуйте свої дії стосовно недисциплінованих учнів.

— Чи Ви завжди дослухаєтеся до порад досвідчених педагогів?

Реалізація висвітлених нами інноваційних підходів до психолого-педагогічної та методичної підготовки вихователя ГПД школи першого ступеня сприяє підвищенню готовності майбутніх педагогів до зазначеного виду діяльності.

Серед перспективних напрямів дослідження ми визначаємо такі: формування інноваційного стилю діяльності вихователя групи продовженого дня; аналіз сучасних проблем організації роботи ГПД у початковій ланці освіти; методичне забезпечення навчально-виховного процесу в ГПД.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анцибор М. М. Особенности организации педагогического процесса в начальных классах с продленным днем / М. М. Анцибор, Н. Ф. Голованова. — М.: Просвещение, 1990. — 159 с.
2. Герлянд Т. М. Роль вихователя групи продовженого дня у формуванні всебічно розвинутої особистості молодшого школяра / Т. М. Герлянд // Наукові записки (Серія: Педагогічні науки): у 2-х частинах. — Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003. — Вип. 52 (Ч. 2). — С. 70–71.
3. Єфімов А. Критерії оцінювання роботи вихователя / А. Єфімов // Початкова освіта. — 2005. — № 10. — С. 20–21.
4. Морозова З. В. Група продовженого дня: методичний посібник для вихователя / З. Морозова. — Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. — 160 с.
5. Навчально-виховні заняття в групі продовженого дня / упоряд. О. Л. Співак. — Харків: Ранок – НТ, 2007. — 176 с.
6. Посадова інструкція вихователя / Абетка вихователя ГПД / упоряд. М. Голубенко. — 2-ге вид., стереотипне. — К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. — С. 5.
7. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. — К.: Академвидав, 2006. — 424 с.